

Inspiratievoorbeeld 6: Don Bosco Groenveld *plus* (SO)

Informatie over de scholen

De scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs zijn gevestigd op dezelfde campus én in hetzelfde schoolgebouw. De school voor gewoon onderwijs, Don Bosco Groenveld richtte de school voor buitengewoon onderwijs voor OV4 type 9, Don Bosco Groenveld *plus* zelf op.

Op de campus zijn ongeveer 379 leerlingen ingeschreven: 84 in het buitengewoon onderwijs en 295 in het gewoon onderwijs. Er zijn 112 onderwijsprofessionals tewerkgesteld, waarvan er 43 in de beide scholen werken, 44 exclusief in de school voor GeO en 25 exclusief in de school voor BuO. De ondersteuning voor de leerlingen in het BuO wordt uitgebreid met 117u beschikbare paramedische uren van het buitengewoon onderwijs.

Doel en typische kenmerken van de samenwerking

De samenwerking tussen Don Bosco Groenveld (DBG) en Don Bosco Groenveld *plus* (DBG *plus*) wil geleidelijk meer inzetten op een **geïntegreerde werking op schoolniveau**, maar ook op de integratie van leerlingen BuO en GeO tijdens de lessen. De leerlingen van het BuO en het GeO krijgen les in hetzelfde gebouw, hebben gedeeltelijk dezelfde leerkrachten en zitten stapsgewijs vanaf het 4de jaar in dezelfde klas. Op DBG *plus* kunnen leerlingen les volgen binnen OV4, type 9. Dit betekent dat ze onderwijs aanbieden aan normaal begaafde leerlingen met ASS die het gemeenschappelijk curriculum volgen. De leerlingen hebben uitgesproken onderwijs - en ondersteuningsbehoeften waaraan binnen het buitengewoon onderwijs maximaal tegemoetgekomen wordt. DBG *plus* biedt een brede eerste graad aan (A en B-stroom). In de tweede en derde graad bestaat het studietoerbod in DBG *plus* uitsluitend uit studierichtingen binnen de arbeidsgerichte finaliteit binnen de domeinen Maatschappij en welzijn en Kunst en creatie. Door het studietoerbod in beide scholen op elkaar af te stemmen, wordt geïntegreerd werken mogelijk gemaakt.

De nauwe samenwerking én schoolwerking wil een bijdrage leveren aan **een inclusievere samenleving**. De specifieke expertise vanuit o.a. het paramedische team in DBG *plus* versterkt de werking van het GeO en vice versa. Door middelen te bundelen, worden ook krachten gebundeld. *“Binnen een continuüm van zorg trachten we de drempels tussen de onderwijsvormen weg te werken.”* Een overstap van de ene naar de andere school is voor leerlingen en ouders minder problematisch, *“zodanig dat leerlingen die bij ons op school zaten, naar het buitengewoon konden gaan, maar op dezelfde school bleven.”*

Aanpak en concrete organisatie van de samenwerking

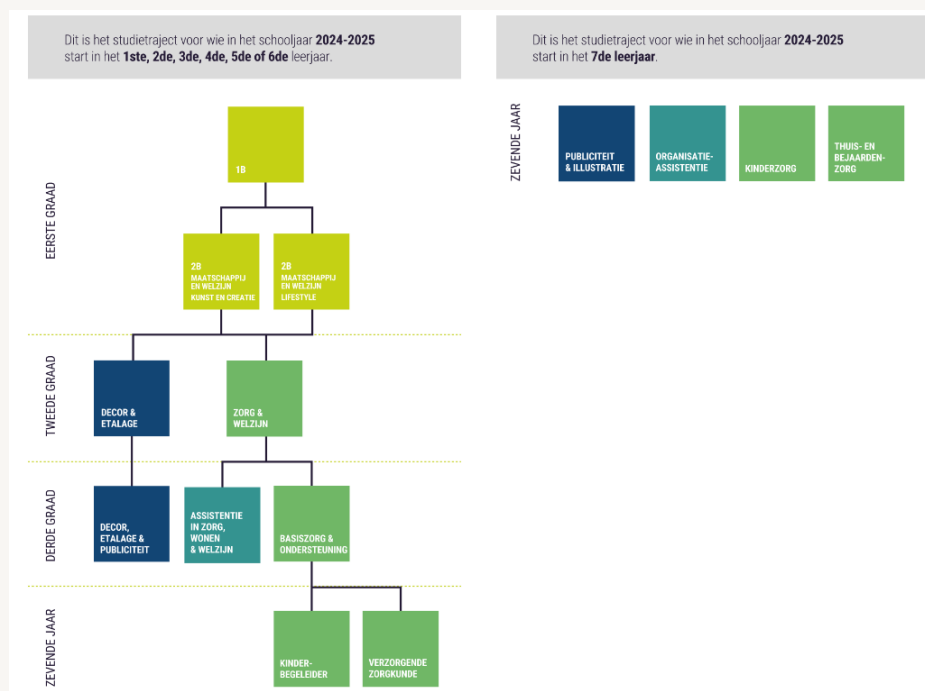
Schoolstructuur

Leerlingen die ingeschreven zijn in de pluswerking volgende de eerste drie jaren de lessen apart. Vanaf het 4de jaar volgen de leerlingen uit de pluswerking en het GeO samen les en vormen ze per studierichting een klasgroep. De klasgroep bestaat dan uit gemiddeld 2 tot 4 leerlingen uit de pluswerking en 10 tot 14 leerlingen uit de werking voor het gewoon onderwijs. Dit verschilt echter jaarlijks en is afhankelijk van het aantal leerlingen ingeschreven per studierichting.

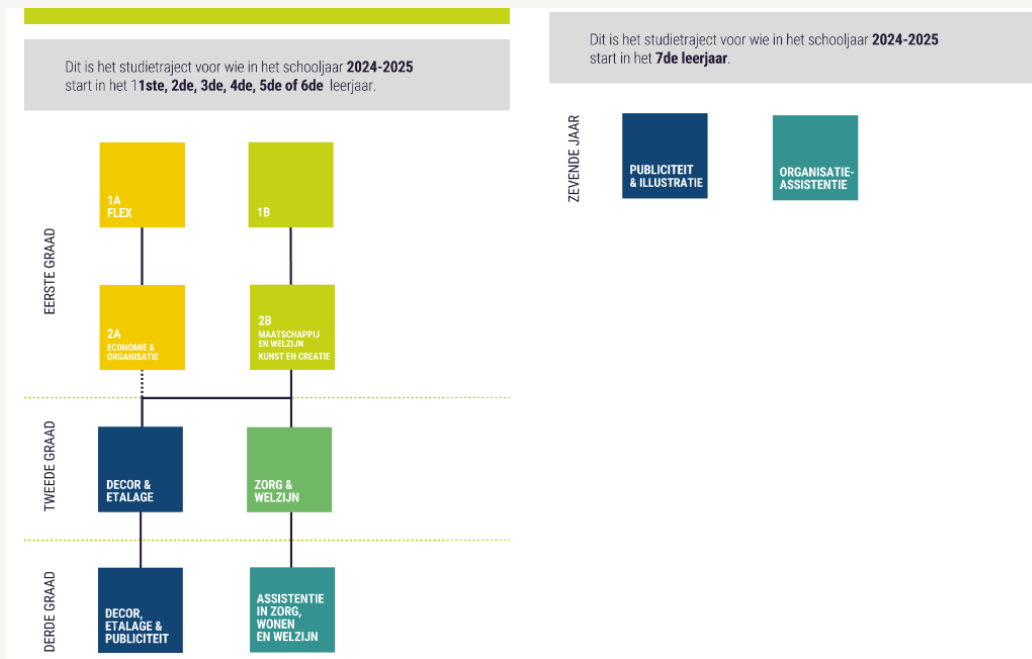
Bovendien zetten de scholen op **campusniveau** voor alle leerlingen ook in op het samenbrengen van

leerlingen door een gezamenlijke pauzes op een gedeelde speelplaats, refter, gezamenlijke activiteiten en uitstappen. De leerlingen van de eerste graad van DBG en DBG *plus* delen samen een speelplaats en de leerlingen van de tweede en derde graad ook. Daarnaast zijn er ook een gemeenschappelijke eetzaal. Er is een ‘babbel-refter’ en een stille refter die gebruikt worden door de leerlingen BuO en GeO. Op vlak van gemeenschappelijke activiteiten proberen de scholen alle schooluitstappen, activiteiten en sportdagen gezamenlijk te organiseren. Er is bijvoorbeeld elk jaar een Don Bosco-feest op de school dat voor alle leerlingen georganiseerd wordt. Ook bevinden de werking van het gewoon onderwijs en de pluswerking zich in eenzelfde schoolgebouw waar de klassen bewust door elkaar liggen. Dit was enerzijds uit een praktische overweging en anderzijds opdat de leerlingen uit de pluswerking niet ‘afgezonderd’ zouden worden van de leerlingen van het GeO. Op deze manier wilden ze ook fysieke integratie bevorderen tussen de leerlingen.

In tegenstelling tot DBG, die alleen richtingen aanbiedt binnen de B-stroom, biedt DBG *plus* in de eerste graad zowel een A- als B-stroom aan. Deze klassen zijn kleine klassen met een vijf à zestal leerlingen waar de leerlingen uit de pluswerking apart les krijgen van het 1ste tot en met het 3de jaar. De A-stroom wordt uitsluitend ingericht in de eerste graad voor de leerlingen ingeschreven in BuO. Door middel van deze eerste graad met een brede basisvorming kunnen leerlingen in de tweede graad doorstromen, na een intensief studiekeuzetraject met leerlingen en ouders, naar andere scholen (al dan niet OV4) om binnen de doorstroom of dubbele finaliteit hun onderwijsloopbaan verder te zetten. Enkele leerlingen blijven en kiezen voor de vertrouwde schoolomgeving en stappen over naar één van de studierichtingen in DBG plus binnen de arbeidsmarktgerichte finaliteit. Voor de tweede en derde graad biedt DBG *plus* alleen richtingen uit de arbeidsmarktfinaliteit aan, namelijk decor & etalage en zorg & welzijn (zie afbeeldingen 1 en 2)

Afbeelding 1. Studieaanbod Don Bosco

Afbeelding 2. Studieaanbod Don Bosco plus.

De organisatie van de school en de mate van integratie is gestructureerd volgens de graden:

- Van het eerste tot het derde jaar zijn de klassen voor GeO en OV4 apart.
- Vanaf het vierde leerjaar in de tweede graad en de derde graad worden de klassen van GeO en OV4 samengevoegd en zijn er volledig gemengde klassen waarin de leerlingen uit eenzelfde studierichting samen les volgen.

Leerlingen BuO en GeO volgen niet alle lessen samen. Voor de beroepsgerichte vakken worden de leerlingen gesplitst terwijl voor de algemeen vormende vakken, zoals PAV (project algemene vakken) en lichamelijke opvoeding, ze samen les krijgen. Deze lessen worden ondersteund door twee leerkrachten.

De scholen hebben de afgelopen jaren sterk ingezet op **co-teaching** in de klassen waar leerlingen uit BuO en GeO samen les volgen. Deze samenwerking stelt de leerkrachten in staat om effectief samen te werken en de individuele behoeften van alle leerlingen beter te ondersteunen.

Voor de ondersteuning van de leerlingen van het GeO en BuO zijn er 4 leerlingenbegeleiders en 7 paramedici aangesteld. Deze ondersteunende professionals staan klaar om zowel leraren en leerlingen van de pluswerking als van de gewone werking bij te staan bij eventuele vragen of problemen.

TOEMBA en TOEZA

De aparte **time-out of prikkel arme ruimtes**, **TOEMBA** voor leerlingen BuO en **TOEZA** voor leerlingen GeO, zijn ondersteunende faciliteiten binnen de scholen.

TOEMBA biedt een veilige haven voor leerlingen van DBG *plus*. In de TOEMBA-ruimte zitten steeds twee ondersteuners uit de pluswerking die altijd beschikbaar zijn om leerlingen te helpen met vragen, afspraken, medische behoeften of om een luisterend oor te bieden. De leerlingen komen op eigen vraag naar de TOEMBA of op vraag van de leerkracht. Het is niet alleen een rustige ruimte voor leerlingen om te werken, maar ook een plek waar ze zich kunnen terugtrekken als ze voelen dat ze een pauze nodig hebben of wanneer ze merken dat de lesomgeving te overweldigend wordt. De begeleiding binnen TOEMBA

fungeert als een ondersteunend zorgteam dat klaar staat om elke individuele leerling van DBG *plus* te ondersteunen en te begeleiden. Een voorbeeld van een specifieke begeleiding die geboden wordt voor de leerlingen die naar de TOEMBA komen, is het leren werken met een locker. De meeste leerlingen voor BuO en GeO hebben een locker met hun schoolspullen op de speelplaats. Voor sommige leerlingen is deze ruimte te druk en ook anderen hebben de werkwijze van het werken met een locker nog niet volledig onder de knie. Voor deze leerlingen zijn er lockers naast het TOEMBA-lokaal. Wanneer een leerling naar de TOEMBA komt, kan de begeleiding de leerling ondersteunen bij het zelfstandig werken met een locker.

Aan de andere kant biedt **TOEZA** voor leerlingen GeO een vergelijkbare veilige haven. Hier kunnen leerlingen terecht wanneer ze merken dat ze moeite hebben om actief deel te nemen aan de les of wanneer ze behoefte hebben aan een moment van rust. Het is een plek waar ze even kunnen ontsnappen aan de drukte van de les en zich kunnen heroriënteren voordat ze weer terugkeren naar de klas. TOEZA is een cruciale ondersteuningsbron die leerlingen helpt om hun emotioneel en mentaal welzijn te behouden waardoor ze beter in staat zijn om te leren. Net zoals bij de TOEMBA komen de leerlingen naar de TOEZA op eigen initiatief of op vraag van de leerkracht. In de TOEZA is steeds een leerkracht aanwezig die een uur permanentie heeft. In het begin van het schooljaar worden, samen met de leerkrachten die permanentie hebben in de TOEZA, afspraken overlopen en het doel van de ruimte gecommuniceerd zodat er een gedeeld begrip is.

Deze twee ruimtes zijn momenteel nog aparte ruimtes waardoor de expertise van de TOEMBA nog niet kan ingezet worden in de TOEZA. Deze ruimtes worden momenteel apart ingericht vanuit praktische overwegingen. De ruimte in de TOEMBA is namelijk te klein voor de leerlingen van het BuO. De scholen willen, na een geplande renovatie, toewerken naar één ruimte voor leerlingen BuO en GeO waar steeds ervaren begeleiding aanwezig is. Evenals streven de scholen ernaar ruimtes te creëren om individuele gesprekken te voeren (zie ambitie).

De samenwerking tussen de verschillende betrokkenen is essentieel voor het succes van de integratie tussen de twee scholen. In het team zijn er **leerkrachten** met verschillende vakbekwaamheden en ook andere achtergronden waaronder ergotherapeuten, logopedisten en kinesitherapeuten die een waardevolle bijdrage leveren aan de schoolwerking. Deze leerkrachten kunnen zowel tewerkgesteld zijn in het BuO of het GeO als in beiden. In functie van de ondersteuning van de plusleerlingen wordt in verschillende vakken met co-teaching gewerkt. Op basis van beeldvormingen van leerlingen en het klasbeeld (aantal leerlingen in gemengde groep) wordt bij de opdrachtverdeling wel of niet voor co-teaching gekozen: *“Als directie laten we ons hierbij door het zorgteam adviseren.”* In deze klassen werken één leerkracht GeO en één leerkracht BuO samen om de lessen te geven. Daarnaast zijn er gemeenschappelijke studiedagen voor de leerkrachten en delen ze ook een leraarskamer. Het leerkrachtenteam wordt aangevuld met **leerlingenbegeleiders** voor het GeO en **paramedici** uit het BuO die elk hun eigen expertise hebben en een belangrijke rol spelen in de ondersteuning van de leerlingen (zie TOEMBA en TOEZA). Elke school heeft een **directie** die officieel aangesteld zijn voor het BuO of GeO. In de praktijk werken de directies nauw samen om de integratie en het algemene functioneren van de scholen te bevorderen.

De betrokkenheid en het begrip van **ouders** variëren tussen de twee scholen. Niet elke ouder weet dat er een samenwerking is tussen het BuO en GeO. Ouders van leerlingen BuO zijn volgens het schoolteam over het algemeen meer op de hoogte van de samenwerking en integratie.

“Ik denk dat onze ouders hun kinderen hier inschrijven, horen over het project. Zij weten dat wij

geïntegreerd werken. Zij kennen de werking. Veel ouders van reguliere leerlingen weten niet dat er zoiets als de 'plus' is. Zelfs als hun leerlingen met plusleerlingen in de klas zit, zijn er weinig die dat weten. Tenzij het heel moeilijk loopt."

De BuO-school heeft ook betere contacten met het **sociaal netwerk en hulpverleners** wat resulteert in meer bereidheid en expertise op dit gebied. Dit wordt soms als een verschil ervaren tussen de twee werkingen:

"Wij hebben betere contacten met hulpverleners dan de gewone school. Het gaat niet alleen om de tijd, maar ook om de bereidheid, de expertise, ..."

"... Het lijkt alsof dat voor een 'gewone' scholen niet noodzakelijk is."

Wat eraan vooraf ging...

2012-2014: Eerste vraag vanuit scholengemeenschap en kinderpsychiatrie

In 2012 werd een denktank opgericht vanuit verschillende partners uit het onderwijsveld in de regio vanwege een tekort aan onderwijsaanbod voor normaal begaafde leerlingen type 9 en type 3 met nood aan cognitieve uitdaging. De denktank bestond uit vertegenwoordigers uit het onderwijsveld en werkveld van (jongeren)welzijn. Concreet waren dit CLB-medewerkers, medewerkers BuBaO, medewerkers van de ziekenhuisschool, kinderpsychiatrie, voorzieningen, en andere partners die bij het werken met jongeren stootten op een lacune in het onderwijsaanbod in de regio. Vele jongeren gingen niet meer naar school of werden doorverwezen naar andere onderwijsvormen die niet pasten bij hun cognitieve mogelijkheden. Er was een duidelijke behoefte aan een school die een passend aanbod kon creëren voor deze leerlingen. Daarnaast was het aanbod voor leerlingen met nood aan cognitieve uitdaging in het BuO beperkt. Binnen deze denktank werden de mogelijkheden en de nodige omkadering besproken.

"Er werd een school gezocht die een aanbod wou doen voor type 9 en type 3. Dat heeft toch wel een jaar of twee geduurd omdat er niet echt iemand was die wilde springen. [...] Het was heel lang zoeken en we hebben ook de boot een tijdje afgehouden."

In deze periode was er geen enkele school uit de scholengemeenschap meteen bereid om in te gaan op de vraag die in de scholengemeenschap gesteld werd. Ook DBG hield de boot nog af. De scholengemeenschap had samen met de vraag naar het nieuwe aanbod beloftes gemaakt. Er zouden middelen en ondersteuning voorzien worden voor de school die inging op deze vraag.

Tijdens deze periode stelde DBG vast dat 1 op de 6 leerlingen in hun school ASS had, maar ze niet over de middelen beschikten om hiermee om te gaan. De school gebruikte de eigen beperkte middelen om zo goed als mogelijk tegemoet te komen aan de noden van deze leerlingen. Als gevolg hiervan begon de school alsnog na te denken over het aanbod van onderwijs voor leerlingen met type 9. Dit leidde tot de beslissing in schooljaar 2014-2015 om een aangepast aanbod op te starten:

De leerlingen zitten hier, maar we hebben niet de middelen ervoor. Dan hebben we gezegd in de groep dat we wilden nadenken over type 9. We hebben dat uitgezocht en uitgebouwd en dan hebben we beslist dat op te starten."

2014-2015: Voorbereiding: een nieuwe school en aanbod uitwerken

In het schooljaar 2014-2015 werd de opstart van een nieuwe school voorbereid en uitgewerkt. De scholengemeenschap maakte middelen vrij voor een beleidsmedewerker die de 'trekker' was van de voorbereiding en uitwerking van de school en het onderwijsaanbod. Het initiatief voor de oprichting van deze OV4-school kwam voort uit de GeO-school zelf en niet vanuit de hoofdzetel van een BuO-school. Bovendien koos de school bewust voor OV4 type 9 en niet voor type 3. In het schooljaar 2023-2024 werd er, na een lang proces binnen de scholengemeenschap, een andere school in de regio opgericht voor OV4 type 3:

"Ondertussen leefde ook de vraag naar een aanbod voor leerlingen type 3. Dan hebben we heel snel gezegd dat de combinatie ons niet mogelijk leek. Maar deze is ondertussen wel gestart. Er is wel een schoolbestuur dat dit op zich genomen heeft en nu het eerste jaar (schooljaar 2023-2024) heeft opgestart."

Ook de leerkrachten werden meegenomen in het voorbereidingsproces. Ze werden aangemoedigd om deel te nemen aan navormingen. Daarnaast werden concrete voorstellen voor de nieuwe school en het onderwijsaanbod gedeeld met het personeel waarop ze konden reageren, vragen stellen en aanpassingen maken.

2015-2016: Oprichting van de OV4 school – Don Bosco Groenveld plus

In het schooljaar 2015-2016 ging de OV4-school, Don Bosco Groenveld *plus*, van start. De start was kleinschalig met aparte klassen voor de eerste graad en geïntegreerde klassen voor de andere graden. In totaal waren er 28 leerlingen verdeeld over het eerste tot en met zevende jaar: *"We zijn direct gestart met een volledige school omdat we een minimum aantal leerlingen moesten halen."*

De opstart van DBG *plus* werd ondersteund door de scholengemeenschap die extra middelen ter beschikking stelde in een aantal lestijden. Hoewel de denktank vanuit de scholengemeenschap nog bestond, was deze niet langer een actieve speler in de opstartfase. Een belangrijk voordeel was dat DBG *plus* gestart is vanuit een bestaande school.

"Het was een enorm voordeel dat we gestart zijn onder het dak van de reguliere school. Richtlijnen omtrent preventie, evaluatiebeleid, puntensysteem enzovoort dat was er allemaal. Dus je kon je echt concentreren op de leerlingen die kwamen, maar ook op de uitwerking van het project met de leerkrachten."

Bij de opstart hebben ze bewust gekozen om een OV4-werking op te starten. Er was nood aan een OV4-school. OV4 onderwijs organiseren in nauwe samenwerking met een school voor gewoon onderwijs ligt volgens de onderwijsprofessionals voor de hand omdat dezelfde eindtermen gelden. Leerlingen volgen namelijk hetzelfde gemeenschappelijk curriculum.

"Alle leerlingen volgen hetzelfde programma, moeten hetzelfde kennen en kunnen, dit is makkelijker voor de leerkrachten. Je houdt rekening met het autisme, maar het is geen niveauverschil. Zoals wij het organiseren, leerlingen die samen in de les zitten, is het makkelijker voor de leerkrachten. Geen versnippering van leerkrachten, uren, inhouden."

Bij de leerkrachten riep de introductie van de nieuwe samenwerking en de OV4-school aanvankelijk veel onzekerheid op. Voor de opstart van de OV4-werking waren enkele leerlingen in het GeO ingeschreven met ondersteuningsnoden gerelateerd aan ASS. De expertise en handelingsbekwaamheid hieromtrent werd echter als onvoldoende ervaren binnen het team. Hoewel ze enige bijscholing hadden gekregen, was dit niet voldoende om de dagelijkse gang van zaken effectief te kunnen aanpakken. De meeste leerkrachten waren het project genegen, maar keken in eerste instantie de kat uit de boom. Een kleine groep koos er bewust en enthousiast voor om aan de kleine plusklassen les te geven. Daarnaast werden ook veel nieuwe collega's aangetrokken die bewust voor een job in pluswerking kozen. De directies van het BuO en GeO communiceerden duidelijk dat deelname vrijwillig was:

"We hebben ook duidelijk gecommuniceerd naar de leerkrachten dat we wilden dat ze eerlijk waren. Ze werden niet verplicht, maar ondertussen is het zo dat je moeilijk om de pluswerking heen kan. Je komt de leerlingen tegen in de studiezaal, de speelplaats, mee op uitstap. Dit illustreert hoe de pluswerking al snel een integraal onderdeel werd van het schoolleven waardoor de betrokkenheid van leerkrachten geleidelijk toenam."

2017-2018: Oprichting nieuwe A-stroom

Het leerlingenaantal van DBG *plus* groeide alsook de vraag naar een A-stroom OV4 in de eerste graad. In het schooljaar 2017-2018 werd de nieuwe A-stroom in de eerste graad opgericht. DBG *plus* richtte twee klassen (1A en 2A) op.

2018-2023: Een groeiende samenwerking

Tussen 2018 en 2023 hebben de scholen allerlei stappen gezet richting een nauwere samenwerking. Zo hebben ze geprobeerd om de leerlingen van DBG en DBG *plus* vanaf het derde jaar al samen te plaatsen in een klas. Echter zijn ze van deze aanpak afgestapt omdat ze merkten dat de leerlingen uit het BuO in dit leerjaar nog niet klaar waren voor de volledige overstap: *"Wij hebben bijgestuurd en in het derde jaar toch nog aparte klassen behouden."*

Voor de opstart van de OV4-school werd er bij LO al met co-teaching gewerkt. Sinds de opstart van OV4 werd dit ook in andere vakken opgestart. Dit gebeurde weliswaar op een andere manier waarbij één leerkracht verantwoordelijk is voor de opvolging van de plusleerlingen in de klas.

Daarnaast zijn de scholen gedurende deze periode tweemaal doorgelicht door de onderwijsinspectie, wat volgens hen heeft bijgedragen aan hun groei naar elkaar toe (DBG *plus* werd in 2016 en in 2020 doorgelicht. DBG in 2023).

"We hebben de voorbije jaren twee keer doorlichting gehad. Ik denk dat dat achteraf heel goed geweest was om bij te sturen, om te kijken waar we staan, erkenning te krijgen en meer zelfzeker te worden. Dat werkte bevestigend."

Doordat de samenwerking positief beschreven werd door de onderwijsinspectie voelde het onderwijsteam zich gesterkt in hun schoolwerking: *"De samenwerking werd als positief beschreven door mensen van buitenaf. Dat was wel een duwtje in de rug."*

Bovendien steeg het leerlingenaantal van DBG *plus*. Dit bevestigt volgens het schoolteam ook de succesvolle werking van de school. De stijging heeft ervoor gezorgd dat enerzijds de werking van DBG

plus verder uitgebouwd kon worden en anderzijds dat er meer geïnvesteerd kon worden in de twee scholen als een geheel.

“Als wij 80 leerlingen hadden, kregen wij een extra personeelslid. Waar eerst alle administratie door de reguliere school werd gedaan, kwam er een personeelslid bij om dat team te versterken. Vanaf dan hadden wij het gevoel dat we op dat vlak ook iets bijdragen.”

2023-2024: Huidige ‘pluswerking’ binnen de school voor GeO

In de huidige pluswerking van 2023-2024 volgen leerlingen van Don Bosco Groenveld *plus* en de leerlingen van Don Bosco Groenveld de lessen samen vanaf het 4de jaar. Met hun geïntegreerde werking beoogt de school een volledige integratie in de derde graad.

De beleving van de samenwerking: Door de bril van onderwijsprofessionals, leerlingen en ouders

Het onderwijspersoneel geeft aan dat ze tot op heden waardevolle ervaringen hebben opgedaan door te werken in een inclusieve schoolwerking. Het leren werken met verschillende leerlingen en inspelen op specifiek onderwijsbehoeften heeft bijgedragen aan hun professionele ontwikkeling als onderwijsprofessional. Interne bijscholing en uitwisseling van tips hebben ook bijgedragen aan de professionalisering van het lerarenteam. Ook de directie wijst hierop:

“Leerkrachten worden uitgedaagd kritisch na te denken, vragen te stellen, leerplannen goed te kennen. De leerkrachten zijn betere leerkrachten geworden.”

Daarnaast geeft een leerkracht ook aan hoe het samenbrengen van beide scholen een **verrijkende omgeving creëert** waarin normen en verwachtingen voortdurend worden aangescherpt.

“Door het geïntegreerd werken hou je de norm in de gaten. Als je op je eiland van het buitengewoon onderwijs zit, pas je telkens aan. Je verliest wat de maatschappelijke norm waar ze naartoe gaan. Hier vullen we elkaar aan en wordt de lat hoog gehouden voor alle leerlingen. Dit mogen we niet uit het oog verliezen, want hierdoor boeken ze juist vooruitgang.”

Verder benadrukt de directie van het BuO dat er een stigma bestaat rond een geïntegreerde GeO- en BuO-school en hoe dit een impact heeft op de schoolkeuzes van ouders. Ondanks de inspanningen om een inclusieve omgeving te creëren en effectieve samenwerkingsverbanden tussen gewoon en buitengewoon onderwijs te bevorderen, blijft het negatieve stigma bestaan. Het is een uitdaging om ouders ervan te overtuigen dat deze samenwerking juist een verrijking kan zijn voor alle leerlingen, ongeacht hun individuele behoeften. Er is nog een duidelijke kloof tussen de retoriek van inclusief onderwijs en de daadwerkelijke acceptatie ervan in de praktijk die aangepakt moet worden om werkelijke inclusie te bereiken.

“Buitengewoon onderwijs heeft nog steeds een stempel. En we merken dat er leerlingen zijn die niet naar deze school komen omwille van de samenwerking met het buitengewoon. Ouders die vinden dat hun kinderen niet gelinkt moeten worden aan iets dat op buitengewoon lijkt. Maatschappelijk blijft het nog iets negatiefs, terwijl iedereen de mond vol heeft van inclusief,

maar als het over uw kind gaat dan blijf je liever weg.”

Het schoolteam benadrukt tenslotte dat de samenwerking niet geschikt is voor elke leerling. Het is vooral geschikt voor leerlingen die zichzelf goed kennen, openstaan voor hulp en een zekere mate van stressbestendigheid en flexibiliteit hebben. Niettemin hebben zelfs leerlingen voor wie het traject in een gemengde klas minder succesvol was, nog steeds waardevolle kansen gekregen. Ze hebben de kans gekregen om hun diagnose te aanvaarden en een verbinding te leggen met de samenleving. Hoewel het traject niet voor iedereen even succesvol is in de zin dat leerlingen van school zijn veranderd en het diploma niet behaalden op de school, biedt het nog steeds mogelijkheden voor persoonlijke groei en ontwikkeling.

Verder getuigt het onderwijspersoneel over de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd. De directie verwijst naar de soms ernstige onderwijsnoden van leerlingen op socio-emotioneel vlak:

"We zitten ook met socio-emotionele problemen van leerlingen. Uiteindelijk zijn wij pedagogen, didactisch-pedagogisch, maar worden we geacht therapeuten en psychologen te zijn. En dat zijn we niet. We doen allemaal ons best, maar soms slaan we de bal mis. Sommige leerlingen zijn niet in staat les te volgen, maar toch moeten wij ze opvangen.”

Daarnaast geeft het schoolteam aan dat de **co-teaching** niet altijd evident is voor elke leerkracht. In de geïntegreerde klassen, waar twee tot vier leerlingen BuO in een klas GeO zitten, wordt er waar nodig en mogelijk aan co-teaching gedaan. De voordelen van co-teaching zijn talrijk, waaronder het versterken van elkaar en het leren van elkaars expertise. Deze samenwerking en het leren van co-teaching vereist echter tijd om te groeien. Niet elke leerkracht is meteen bereid om samen met een collega les te geven. Het vereist een zekere mate van openheid wat voor sommige leerkrachten moeilijk kan zijn. Daarnaast geven de leerkrachten aan dat er een ‘persoonlijke klik’ moet zijn met de collega in het co-teaching duo.

“Ik geef al lang les. Ik vond het in het begin wel moeilijk. Je geeft jezelf bloot aan de andere leerkracht hé. Dat is niet evident. Als ik kijk naar mijn jongere collega's dan gaat dat ook veel makkelijker bij hen.”

Ook drie ouders getuigden over hun ervaringen met de schoolwerking. De kinderen van de drie ouders zitten (zaten) elk in een gemengde klas: de moeder van L., een leerling GeO, en de moeders van Ll. en F., leerlingen BuO. De ouders delen verschillende perspectieven op de samenwerking tussen DBG en DBG plus.

Alle ouders benadrukken de meerwaarde van een samenwerking tussen de school BuO en GeO. Zo geeft de mama van F. aan dat het fijn is dat haar dochter mee lessen kan volgen in de GeO-school. Volgens haar hoort F. niet in één van de scholen, maar eerder op een continuüm tussen de scholen. Ze verwoordt dit als volgt: *“Mijn kind is een kind dat zweeft tussen GeO en BuO, een geïntegreerde werking is perfect voor haar.”*

Daarnaast ziet ook de mama van L. de voordelen van de interactie tussen leerlingen GeO en BuO. Ze onderstreept ook het belang van begrip hebben voor elkaar en het leren omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ze merkt op hoe communicatie en samenwerking hier een belangrijke rol spelen: *“Communicatie en interactie spelen een grote rol. De interactie in klasverband bijvoorbeeld tijdens het koken vind ik supermooi.”*

De moeder van L. benadrukt ook het belang van een goede uitleg aan de leerlingen van het GeO over hoe de pluswerking werkt en hoe de omgang met leerlingen van het BuO verschilt. Ze staat volledig achter de samenwerking, maar gelooft dat begrip van leerlingen GeO essentieel is voor alle leerlingen om de integratie van leerlingen BuO te bevorderen.

"Ik sta daar niet 100% maar 1000% achter. Ik vind dat goed dat dat bestaat. Zolang er ook aan de kinderen in het tweede en derde middelbaar duidelijk wordt uitgelegd hoe de pluswerking werkt, hoe de leerlingen anders worden behandeld, omdat ze dat nodig hebben door hun problematiek. Ik vind dat dat duidelijk uitgelegd moet worden aan de kinderen in klasverband."
(Moeder L.)

Ze illustreert dit met het voorbeeld van een leerling die plotseling uit de klas vertrekt om rust te vinden in de TOEMBA. De moeder van L. gelooft dat het belangrijk is dat leerlingen van het GeO-programma begrijpen waarom dit gebeurt en hoe ze hierop kunnen reageren.

De ouders wijzen daarnaast op de uitdagingen die ontstaan wanneer leerlingen met noden gerelateerd aan autisme van een vertrouwde en kleine klasomgeving plotseling les krijgen in een grotere groep waar ze niet iedereen kennen. Volgens de moeder van LI. is deze verandering bijzonder impactvol aangezien de BuO leerlingen die gewoon zijn aan een klein en bekend groepje ineens worden geconfronteerd met een grotere groep 'vreemden'. Ze merkt op dat de grote klasgroep ook niet voor elke leerling de ideale situatie is door bijvoorbeeld de vele prikkels in de klas:

"Integratie is een mooi doel om naar te streven, maar in de praktijk hebben leerlingen drie jaar met vijf in een klas gezeten met al wat uitdagingen. Daar zijn er ook prikkels en alle vijf hebben ze hun noden en een rugzakje. Als je dan in een klas komt van 17, dat is een heel groot verschil waarbij meer dan de helft van de leerlingen nieuwe leerlingen zijn waarbij de school niet op kan anticiperen. Leerlingen worden aangemeld die eigenlijk attest buitengewoon onderwijs hebben maar door hun ouders in het gewone worden geduwd. Dat maakt het voor mijn kind extra uitdagend." (Mama LI.)

Om de overstap naar de nieuwe klas goed te kunnen faciliteren, benadrukt de moeder van LI. dat de leerkracht voldoende expertise moet hebben op het gebied van ASS. Ze stelt: *"Leerkrachten zijn niet gevormd om hiermee om te gaan. Leerkrachten zijn geen psychologen. Er is een psycholoog nodig of ten minste vaardigheden rond psychologische gespreksvaardigheden."* Volgens haar is er behoefte aan een psycholoog of op zijn minst aan **vaardigheden op het gebied van psychologische gespreksvoering**. Leerkrachten hebben echter vaak geen tijd voor dergelijke ondersteuning gezien hun reeds drukke werklast. Daarnaast geeft de moeder ook aan dat LI. niet voltijds naar school gaat en dat ze de flexibele aanpak van de school waardeert.

"De school heeft een programma gemaakt waarbij de plusleerlingen een apart programma hebben gekregen waarbij ze nog hun schooljaar kunnen behalen. Dus een voltijds lesprogramma, maar min een aantal uren omdat niet alle lessen 'bestaft' geraken. Eigenlijk komt dat wel goed uit voor LI. want een voltijds programma zou misschien iets te intensief zijn. Week na week wordt er in aantal lessen opgebouwd. Op die manier krijgen ze wel de kans om wat ze gemist hebben te zien en hun doelstellingen te behalen." (Moeder LI.)

Tot slot benadrukt ze het belang van het nemen van rustmomenten. Daarnaast moet ook het gebruik van

hulpmiddelen genormaliseerd worden voor alle leerlingen zowel in het BuO als in het GeO. Dit zou volgens haar moeten worden beschouwd als een standaardpraktijk.

Na gesprekken met twee leerlingen, L. uit het GeO en F. uit het BuO blijkt dat beiden positief staan tegenover de samenwerking. F. benadrukt de **waarde van deze integratie**: *"Ik ben eigenlijk heel dankbaar dat het van het tweede naar het derde toe gemengd is. In het begin is dat wel even schrikken maar nadien was het ook wel fijn. Zo kan je andere contacten opbouwen."*

Deze ervaring van verbondenheid wordt ook door L. gedeeld, die tegelijk ook opmerkt: *"Ik had daar geen problemen mee dat die integratie daar was. De 'plus' heeft op bepaalde vlakken meer hulp nodig, maar zolang dit niet misbruikt wordt, is dat een goed concept. [...] Het moet gewoon op hetzelfde niveau blijven en niet dat het voor de 'plus' makkelijker is dan voor de reguliere."*

Tegelijk erkent F. dat de **overstap van een kleine naar een grote klas uitdagend** was: *"Ik had het daar in het begin wel wat moeilijk mee. We kwamen uit een kleine klas met zes leerlingen en daar was het ook nog veel aangepast. En ook omdat ik zo'n ervaring buiten de klas nog niet had meegemaakt. Dat was even schrikken. Er waren veel momenten dat ik in de TOEMBA zat, de rustruimte hier op school. Geleidelijk aan ben ik wel mee beginnen functioneren in de groep."*

In contrast beschouwt L. de integratie als een **natuurlijke stap** zonder de nood aan extra hulp: *"Ik heb de integratie eigenlijk niet als iets speciaal ervaren. Ik vond dat eigenlijk heel normaal dat die klassen gemengd werden. Ik vond niet, vanuit mijn standpunt, dat ik extra hulp nodig had om met die mensen om te kunnen gaan. Dat zijn ook gewoon mensen die naar de les gaan."*

Voor F. speelde de **vertrouwensband met de persoonlijke ondersteuner** een cruciale rol tijdens de overstap van de klas BuO naar de gemengde klas. *"Wat mij heeft geholpen is dat ik een band heb opgebouwd met een vertrouwenspersoon en zij de overstap ook met mij aan het opvolgen was."* Dit illustreert de waarde van een ondersteunend figuur waarop leerlingen kunnen terugvallen tijdens deze transitieperiode.

Een van de vertrouwenspersonen is de **zorgleerkracht** die een coachende rol speelt voor leerlingen en hen ondersteunt zowel op academisch als persoonlijk vlak. *"Bij mevrouw *zorgleerkracht* hebben we het over mijn perfectionisme, maar ook over andere zaken zoals conflicten in de klas, het inplannen van toetsen en taken, overlopen van bepaalde zaken."*

In de klas kunnen twee leerkrachten aanwezig zijn. De twee leerlingen geven aan dat dit voor hen het geval is voor PAV en lichamelijke opvoeding. Zowel F. als L. wijzen op de positieve aspecten van **co-teaching**, waarbij F. opmerkt: *"Persoonlijk vind ik dit positief. Buiten de leerlingen van de plusrichting zijn er ook vragen. Ze kunnen zo beter ondersteunen."*

F. benadrukt ook hoe in de school ruimte wordt gemaakt voor ondersteuning en zorg op maat, waarbij er rekening wordt gehouden met de individuele noden van de leerlingen.

"Het is wel fijn dat er zorg op maat is. Als ik bijvoorbeeld aangaf dat ik nood heb aan andere begeleiding dan een algemene paramedicus dan hielden ze hier ook rekening mee. Dan gingen ze met mij op zoek naar een oplossing."

Daarentegen deelt L., als leerling GeO, zijn ervaring waarin hij het gevoel heeft dat hij specifiek moet vragen om hulp. Hij legt uit: *“Als reguliere leerling moet je eerder specifiek vragen om hulp of volledig in een klas crashen. Als er een leerkracht vraagt aan een plusleerling of alles goed is en de leerling antwoordt hier twijfelend op gaat de leerkracht daar meer op in. Als een reguliere leerling dit zegt gaan ze daar niet altijd verder op in. Je moet daar echt achter zitten.”* Deze ervaring benadrukt het belang van gelijkwaardige aandacht voor de behoeften van leerlingen ongeacht achtergrond of onderwijsbehoefte. Hierbij kan het verschil in omkadering voor de begeleiding van leerlingen uit de pluswerking of de werking voor gewoon onderwijs een rol spelen.

Tot slot benadrukken zowel L. als F. de meerwaarde van de geïntegreerde werking van scholen. F. deelt hoe de integratie het mogelijk maakt om van elkaar te leren aangezien ze niet alleen in de klas zit met leerlingen zoals haarzelf. Ze zegt:

“Ik denk dat het heel, heel belangrijk is dat de integratie is gebeurd. Ook gewoon omdat je in de eerste graad een beetje in een veilige cocon zit. Je wordt wel even uit je comfortzone gehaald, maar dat brengt ook gewoon zoveel bij. Ik ben nu wel vrij communicatief, maar ik heb andere plusleerlingen gezien waarbij dat echt heeft geholpen om vrienden te maken en om hun omgang te verbeteren met anderen in het algemeen.”

L. benadrukt hoe de integratie heeft bijgedragen aan een grotere acceptatie om met leerlingen om te gaan die 'anders' zijn: *“Door de integratie wordt het wel **automatisch meer geaccepteerd** om om te gaan met leerlingen die anders zijn, een ander standpunt, oogpunt, mening hebben dan jezelf.”* Hij merkt ook op dat hij een evolutie heeft opgemerkt in de werking: *“Ik merkte in de overgang van de tweede naar de derde graad dat de grens tussen de plus en de reguliere wegviel. Het kan ook zijn dat mijn perceptie veranderd is. Voor mij waren dat gewoon klasgenoten, maar in de derde graad merkte ik wel dat het voor andere leerlingen ook zo werd.”* Deze observaties illustreren hoe de geïntegreerde aanpak niet alleen individuele groei mogelijk maakt, maar ook bijdraagt aan een inclusieve en positieve sfeer in de klas.

Ambities en uitdagingen: Een blik op de toekomst

De gezamenlijke ambities van DBG en DBG *plus* omvatten een reeks concrete doelstellingen. Deze gaan onder andere over het **aanpassen van de schoolgebouwen en infrastructuur** om gemeenschappelijke en beter aangepaste rust- en time-out ruimtes te voorzien voor zowel de leerlingen BuO als de leerlingen GeO. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in de **professionalisering van het lerarenteam**, ook specifiek voor de jonge leerkrachten met 1 tot 3 jaar onderwijservaring. Een belangrijk aspect van de ambitie is ook het **bundelen van middelen en het organiseren van een gezamenlijk zorgbeleid en -team** waardoor de efficiëntie wordt verbeterd en er nog beter kan worden ingespeeld op de behoeften van alle leerlingen uit het BuO én GeO. Deze doelstellingen vormen de kern van de gezamenlijke inzet om een inclusieve en ondersteunende onderwijsomgeving te creëren.

Stappen richting inclusief onderwijs

De samenwerking tussen Don Bosco Groenveld en Don Bosco Groenveld *plus* wordt door het schoolteam gezien als een tussenstation op weg naar inclusie eerder dan een eindstation. Volgens het schoolteam draagt het feit dat de BuO-school en de GeO-school zich op dezelfde campus bevinden bij

aan meer leerkansen. Als BuO-leerlingen in een aparte werking zouden zitten, zouden ze niet dezelfde leerkansen krijgen als wanneer ze op een GeO-school zitten.

“Als je als buitengewoon onderwijs apart zit dan word je minder geconfronteerd met de andere groep. Door de samenwerking is de confrontatie er elke dag. Je ziet waar leerlingen op vastlopen en hoe ze met elkaar omgaan. Je krijgt zoveel extra leerkansen.

Toch heeft het schoolteam ondervonden dat de buitenwereld vaak niet voorbereid is op het niveau van inclusie dat in de school vorm krijgt. Een concreet voorbeeld hiervan is dat stageplekken vaak niet klaar zijn om leerlingen met ASS te ontvangen. Ze merken dat er weinig stageplekken zijn die voldoende gestructureerd zijn en waar leerlingen met ASS goed kunnen functioneren of de nodige ondersteuning kunnen krijgen. Inclusie dient volgens de school dus niet louter in het onderwijsveld nagestreefd te worden, maar ook op breder maatschappelijk vlak.

Tips voor andere scholen

1. **Begin kleinschalig:** Start met een kleiner aantal leerlingen om de samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs te initiëren. Een kleinschalige aanpak kan helpen om de processen en dynamieken beter te begrijpen voordat grotere stappen worden genomen.
2. **Investeer in professionalisering en ondersteuning van het team:** Zorg voor voldoende training en ondersteuning voor het personeel zowel in gewoon als buitengewoon onderwijs. Het versterken van de capaciteiten van het team zal bijdragen aan een succesvolle implementatie van de samenwerking.
3. **Proces van co-teaching laten rijpen:** samen lesgeven is een proces waar de leerkrachten meer ervaring opdoen, elkaar beter leren kennen en effectieve strategieën ontwikkelen. Het vereist tijd en inspanning om de samenwerking te laten groeien. Daarnaast is het belangrijk voor dit proces om een kader te voorzien: “hoe ziet de school de samenwerking, wat wordt er van beide leerkrachten verwacht, wat niet.”

Meer informatie?

Website van de school: <https://dbgroenveld.be/>